

Вечерова Є.М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

За влучним висловом О.І. Бойка, в сучасному світі міжнародне та внутрішнє право – постійні конкуренти з управління (Бойко А. И. Системная среда уголовного права : автореф. дис. на соиск. учен. степени докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / А. И. Бойко. – М., 2008. – с. 18).

Більше того, в науковому середовищі досить поширеною є точка зору про те, що одним із «мірил» ефективності національного кримінального законодавства виступає ступінь його відповідності приписам міжнародного права та міжнародно-правових стандартів в кримінально-правовій сфері.

Ми вже раніше писали про те, що з метою об'єктивного використання даного критерію необхідно зробити певні застереження.

Так, не можна скидати з рахунків той факт, що глобалізація (навіть під гаслом міжнародного права), крім позитиву таїть у собі й ряд негативних моментів.

Право є інструментом, що створюється кожним суспільством для вирішення конфліктів, які виникають в ньому. Орієнтація на міжнародно-правові стандарти є можливою лише в межах їх узгодженості з національними цінностями, нормами, інститутами та процедурами (Оборотов Ю. М. Традиції та оновлення у правовій сфері : питання теорії (від пізнання до розуміння права) : Монографія / Ю.М. Оборотов. – Одеса : Юридична література, 2002. – с. 46).

Слід мати на увазі й те, що міжнародне право сьогодні далеко від ідеального та характеризується фрагментарністю.

Пояснення такої ситуації слід шукати в тому, що концептуальну основу чинного міжнародного права де факто складають філософські переконання західного суспільства і західної культури (Карташкин В. А., Лукашева Е. А. Международно-правовые стандарты прав человека: универсализм, регионализм, реалии / В.А. Карташкин, Е.А. Лукашева // Государство и право. – 2010. – № 7. – С. 37-45].

Доречно послатися на одного з провідних фахівців у галузі міжнародного права, професора В.В. Гаврилова, який вірно зауважує, що міжнародне та внутрішньодержавне право – різнопорядкові правові конструкції, які мають відмінну природу, сферу дії, джерела та призначення, тому вони об'єктивно не можуть бути або ставати частиною одне одного. Разом із тим вони тісно переплітаються між собою і має місце їх взаємна потреба одне в одному (Гаврилов В. В. Международная и национальные правовые

системы: понятие и основные направления взаимодействия : автореф. дис. на соиск. учен. степени докт. юрид. наук : спец. 12.00.10 «Международное право, европейское право» / В.В. Гаврилов. – Казань, 2006. – с. 8-9, 25).

Вищенаведене твердження резонансне й щодо співвідношення національного кримінального та міжнародного публічного права. Крім того, воно цілком узгоджується із двома основними постулатами теорії аутопойезису, яка допомагає краще зрозуміти право постмодерну: по-перше, соціальні системи завжди є відкритими; по-друге, має місце взаємозалежність даних систем між собою, яка полягає в умінні однієї системи адаптуватися до предструктурованої реальності іншої системи.

Як відомо, один із загальних законів управління вимагає не регулювати ті ділянки життя, які цього гостро не потребують, тобто саморегулюються. Дане правило можна застосувати і до проблематики узгодженості міжнародних та внутрішньодержавних норм. Якщо національне кримінальне право справляється із соціальним навантаженням і не має надмірних витрат на цьому шляху, реформувати його тільки на тій підставі, що ця ділянка правової системи ще не оновлена, означає порушувати базові засади управління. Втручання міжнародного права в національне кримінальне право повинно бути ощадливим, обмеженим, розважливим і діловитим.

Якщо ж висловлюватися більш предметно, то базові принципи криміналізації діянь на національному рівні (наприклад, їх масовість) не повинні підмінятися «квазіпринципами» типу необхідність виконання взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань, що часто ми можемо спостерігати на практиці. Недотримання цього постулату призводить до безпідставної криміналізації і, врешті-решт, до колізій та криміногенності самого кримінального закону.

Проілюструємо наше твердження на конкретному прикладі.

Так, тероризм як соціально-психологічне явище і терористичний акт, як його одиничний прояв, є поширеними здебільшого у державах Близького Сходу, Північної Америки та Росії. Для України дане явище загалом не є характерним. Разом із тим в КК України існує ст. 258 КК («Терористичний акт»). Крім того, в 2006 р., у зв'язку із ратифікацією Україною Конвенції РЄ про запобігання тероризму від 16 травня 2005 р. КК України був доповнений ст.ст. 258 1 – 258 5 КК, які багато в чому носять «штучний» характер, створюють «надмірну» криміналізацію та ряд колізій (Смельянов В. П., Новікова Л. В., Семікін М. В. Терористичні злочини: кримінально-правова характеристика та питання вдосконалення антитерористичного законодавства: Монографія / За заг. ред. докт. юрид. наук, проф. В.П. Смельянова. – Харків: вид-во «Кроссрод», 2007. – 216 с).

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити наступні висновки.

Для сучасного міжнародного права є характерними фрагментарність, европоцентризм та орієнтація виключно на цінності європейської

культури, що ставить під сумнів його абсолютний примат над національним кримінальним правом.

Національне кримінальне право та міжнародне публічне право – різнопорядкові правові конструкції. Разом із тим вони тісно переплітаються між собою і має місце їх взаємна потреба одне в одному.

Втручання міжнародного права в національне кримінальне право повинно носити субсидіарний характер та не входити в суперечність із базовими принципами криміналізації діянь, в протилежному випадку буде мати місце безпідставна криміналізація, колізії та криміногенність самого кримінального закону.

Горюх О. П.

*Національний університет «Кієво-Могилянська академія»,
доцент кафедри галузевих правових наук, кандидат юридичних наук, доцент*

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ОСІБ, ЗАСУДЖЕНИХ ЗА ДІЯННЯ, КАРАНІСТЬ ЯКОГО УСУНУТА ШЛЯХОМ ВИКЛЮЧЕННЯ З КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ СТАТТІ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ

1. Звільнення від покарання осіб, засуджених за діяння, караність якого усунута, передбачене ч. 2 ст. 74 Кримінального кодексу України (далі – КК). Застосування положень цієї норми ґрунтується на положеннях ст. 5 КК про зворотню дію кримінального закону у часі. Так, згідно з ч. 1 ст. 5 КК закон про кримінальну відповідальність, що скасовує злочинність діяння, має зворотню дію у часі, тобто поширюється на осіб, які вчинили відповідні діяння до набрання таким законом чинності, у тому числі на осіб, які відбувають покарання або відбули покарання, але мають судимість. Звільнення від покарання осіб, засуджених за діяння, караність якого усунута, здійснюється судом (ч. 1 ст. 74 КК).

2. Караність діяння може бути усунена законодавцем у різний спосіб, зокрема, шляхом: 1) виключення з положень «нового» Кримінального кодексу діянь, відповідальність за які була передбачена «старим» Кодексом; 2) виключення з чинного Кримінального кодексу певної статті (частини статті) Особливої частини Кодексу; 3) внесення до диспозиції статті (частини статті) Особливої частини Кримінального кодексу певних змін; 4) внесення змін до норм Загальної частини КК; 5) внесення змін до інших нормативно-правових актів, зокрема, Кодексу України про адміністративні правопорушення.

3. Одним із способів усунення законодавцем караності діяння є виключення з чинного Кримінального кодексу певної статті (частини статті) Особливої частини Кодексу. Так, на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо перетинання державного кордону України» № 1723-IV від 18 травня 2004 р. з Кримінального